

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ריבוע העיר

(נ"ו א') **תנו רבנן:** בא לרבעה (המודד תחום עיר עגולה), מרבעה בריבוע עולם: נותן צפונה (של הריבוע) לצפון עולם, ודרומה לדרום עולם¹. וסימניך (לדעת איזה הצפון ואיזה הדרום): עגלה (מזל שור) בצפון, ועקרב בדרום. (דרך אחרת לדעת כיוונים) רבי יוסי אומר: אם אינו יודע לרבעה בריבוע של עולם, מרבעה כמין התקופה (על פי מקום זריחת ושקיעת החמה בתקופות השונות).

(נ"ו ב') **תנו רבנן:** המרבע את העיר, עושה אותה כמין טבלא מרובעת. וחוזר ומרבע (גם) את התחומין, ועושה אותן כמין טבלא מרובעת. וכשהוא מודד, לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים אמה (באלכסון), מפני שהוא מפסיד את הזווית. אלא (רואים כאילו) מביא טבלא מרובעת שהיא אלפים אמה על אלפים אמה, ומניחה בקרן באלכסונה (כנגד פינת ריבוע העיר)².

(המשך **ברייתא:**) נמצאת העיר (כשהיא עגולה, וקוטר אלפיים, וכשמרבעים אותה נעשית ריבוע שכל צלע שלו אורכה אלפיים), משתכרת ארבע מאות אמות לכאן, וארבע מאות אמות לכאן (שהוא שיעור תוספת הריבוע על העיגול³). נמצאו תחומין משתכרין שמונה מאות אמות לכאן ושמונה מאות לכאן. נמצאו (סה"כ) העיר ותחומין משתכרין אלף ומאתים לכאן, ואלף ומאתים לכאן.

שיטות הראשונים

האם חובה לרבע בריבוע עולם: המאירי כתב, שהבא לרבע אינו מרבע אלא לרבעו של עולם⁴. ורבינו יהונתן כתב, "אנו נותנין לו עצה שירבענה בריבוע עולם⁵". והשו"ע⁶ כתב, שכשמרבעה, מרבעה בריבוע עולם.

עיר משולשת: כתב הרמב"ם "וכן אם היתה משולשת, או שיש לה צלעות רבות - מרבעין אותה, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה - מרבעה פרבוע העולם, כדי שתהא כל רוח ממנה משיכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה". וכן פסק השו"ע⁷.

1. כתב המאירי (חי' נ"ה א', ד"ה מרבעת) שעגולה שאין לה ריבוע ואתה בא לרבעה, אין ראוי לרבע אלא כריבעו של עולם; אבל עיר מרובעת, אין לשנות את הריבוע הקיים.
2. ואלכסון של טבלא הוא פי 1.4 מאורך הצלע שלה, ובצלע שהיא 2000, אורך האלכסון 2800.
3. שכן כשהיתה עיגול, קוטר היה 2000, ונעשתה ריבוע שכל צלע שלו 2000, ואלכסונו פי 1.4, דהיינו 2800.
4. אף על פי שאפשר שלכונת הלוכו היא מרויח יותר אם נרבעה לאלכסונו של עולם.
5. אף על פי שאם היתה מרובעת מתחלה ואין ריבועה כריבוע עולם, אין לנו למדוד אלא מריבוע הנמצא לו. אבל כיון שרוצה לרבעה, טוב שירבענה לריבוע עולם.
6. או"ח שצחג. וכתב המשנ"ב (ס"ק ז) היינו שאינו יכול לעשות הריבוע כמו שירצה, אלא דוקא לפי רוחות העולם. וכן ראה חזו"א (או"ח, עירובין קי, ס"ק כג).
7. או"ח שצחב-ג. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כח,ז).

בעזהש"ת

טז תשרי תשפ"א

מסכת: עירובין | פרק: ה | דף: נ"ו

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות תחומין, סימן שצח)

- ב. היתה עגלה, עושין לה זויות ורואין אותה כאלו היא בתוך המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר הזויות; וכן אם היתה העיר משלשת או שיש לה צלעות רבות, מרבעים אותה ואחר כך מוציאים חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח.
- ג. כשהוא מרבעה, מרבעה ברבוע העולם, כדי שתהא כל רוח ממנו משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה.